

ПЛЮСИ ТА МІНУСИ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Гармонійний розвиток та ефективність функціонування економіки будь-якої держави неможливі без стабільного розвитку її регіонів.

В сучасних українських реаліях дедалі відчутніше спостерігаються послаблення міжрегіональної економічної інтеграції, поглиблення диспропорцій розвитку регіонів, відставання наукового розроблення програм регіонального розвитку від нагальних потреб тощо. Такі деструктивні процеси зводять нанівець ефективність бюджетних капіталовкладень в державні й регіональні програми розвитку регіонів.

Вихід України на нові стартові площадки розвитку вимагає стабілізації та зростання економіки кожного регіону, раціонального використання їхнього економічного потенціалу, подолання міжрегіональних диспропорцій, опрацювання стратегії й нових, передових інноваційних шляхів розвитку промислової інфраструктури, що поєднає загальнодержавні та регіональні інтереси, розширює права територіальних одиниць зі збереженням загальнодержавного управління й інше.

Прагнення органів державного управління України вирішувати головні завдання соціально-економічного розвитку суспільства та утвердження держави як високотехнологічної країни реалізується через інноваційну політику, що повинна реалізовуватися, зокрема, за рахунок впровадження у реформаторські процеси сучасних світових напрацювань у сфері державного управління промисловістю, створення сприятливих умов економічного розвитку для суб'єктів підприємницької діяльності різних форм власності, насамперед, середнього та малого бізнесу, використання наукового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності промислового виробництва до рівня європейських та світових стандартів тощо.

Утім, централізація державного управління економікою має й зворотній бік – якість роботи й результативність впливу регіональних органів влади на промисловість фактично зведена нанівець, їй на сьогодні де-факто відведена роль статиста. За таких обставин істотно гальмується розвиток промислового сектору, у якому зайняті малий та середній бізнес. Представники ділових кіл цих різновидів бізнесу на відміну від великого бізнесу позбавлені можливості ефективно контактувати із центральними регуляторними інституціями.

Як результат, малому та середньому бізнесу – найбільш ефективному прошарку бізнесу (як то показує практика господарювання передових країн світу) у регіонах через відсутність реального доступу до влади, наділеної повноваженнями регулятора, не має на кого „обпертися” при вирішенні нагальних поточних проблем.

Труднощі забезпечення стійкості позитивних тенденцій розвитку промисловості регіону викликані, у тому числі, слабкістю діалогу влади та бізнесу, відсутністю практичного досвіду у державників щодо залучення приватних інвестицій у регіони, не напрацьовані досвіду співпраці центральної влади із неурядовими організаціями при плануванні і програмуванні промислового розвитку територій. Зазначені прорахунки зумовлюють нечітке розуміння сутності і механізму взаємодії органів державного управління всіх рівнів з промисловими структурами у межах процесів приватно-державного партнерства.

В таких скрутних умовах вкрай важливим є відпрацювання чітких й зрозумілих правил співпраці влади і бізнесу, що є запорукою відновлення належного рівня розвитку промисловості у регіонах.

Аналіз досліджень та публікацій. Розвиток промисловості органічно пов'язаний з територіальною трансформацією продуктивних сил. Тому виважена інноваційно-інвестиційна політика регіонів є однією із найважливіших передумов забезпечення економічної стабільності України. В цьому плані високої оцінки заслуговують праці сучасних українських науковців: З. Варналія, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Долішнього, М. Чумаченка, Б. Буркинського, Є. Степанова, С. Злупка, О. Амоші, Д. Стеценка, І. Лукінова, І. Михасюка, П. Бельського, В. Пили, А. Єпіфанова, І. Сала, С. Соколенка, Л. Яковенко та інших.

Узагальнення наукових доробок даних авторів дозволяє констатувати: регіональна промислова політика, на жаль, ґрунтується на таких засадах:

- 1) вона є складовою державної промислової політики і ґрунтується майже повністю на правовій базі, запропонованій із столиці;
- 2) формування й реалізація регіональної промислової політики нерідко „нав'язується” центром без огляду на місцеві ініціативи;
- 3) розробка і реалізація цієї політики (за незнач-

ним винятком) здійснюється владними адміністраціями за формального залучення органів місцевого самоврядування, неурядових організацій, місцевих ділових кіл.

Метою статті є обґрунтування теоретичних та методологічних засад, розробка практичних рекомендацій з удосконалення регіональної промислової політики.

Викладення основного матеріалу.

1. Кожен регіон, з одного боку, являє собою цілісну соціально-економічну систему, проте з іншого боку – складову соціально-економічної системи держави.

Успішне функціонування та розвиток системи неможливе без забезпечення розвитку її елементів. Однією з найважливіших складових, що забезпечують ефективність розвитку регіональних підсистем, є формування та забезпечення виконання регіональних програм розвитку, в тому числі в галузях промисловості.

Отже забезпечення ефективного функціонування промислового комплексу регіону є одним з найважливіших завдань, вирішення якого дозволить підвищити добробут населення регіону, покращити стан навколишнього природного середовища, забезпечити умови для розвитку промислового виробництва та соціальної інфраструктури.

В сучасних умовах формування ринкових відносин актуальною є активізація роботи існуючого промислового комплексу регіону. Реалізація цього завдання можлива шляхом забезпечення ефективного поєднання загальнодержавного та регіонального управління промисловим комплексом. Не остання роль у цьому процесі відводиться регіональним органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, від яких залежить вирішення низки проблем:

- визначення пріоритетних напрямків регіональної промислової політики;
- забезпечення ефективної співпраці між підприємствами та владними структурами;
- сприяння ефективній роботі підприємств регіону.

Регіональну промислову політику держави (у широкому розумінні цього поняття) необхідно розглядати як комплексну систему заходів, спрямованих на реалізацію конкретних інвестиційних та інфраструктурних проектів, що втілюються у життя з метою збереження, підтримки й розвитку місцевих товаровиробників (котрі, заради справедливості треба сказати, якраз-таки і повинні забезпечувати розвиток регіонів), а також орієнтованих на вдосконалення існуючої структури промисловості на рівні регіону та координацію галузей промисловості, що генерують соціально-економічний розвиток території.

У вузькому сенсі розуміння терміну „регіональна промислова політика держави” виступає у якості системи цілей, визнаних і підтриманих державою на регіональному рівні, а також законодавчо закріплених завдань, котрі зорієнтовані на розвиток і державну підтримку промисловості регіону.

Аналізуючи світовий досвід наукових знань про регіональну промислову політику, про роль держави в її здійсненні, про місце цієї політики в системі державного регулювання економічного життя суспільства, про механізми її реалізації, можна зробити наступний висновок: використання передового зарубіжного досвіду у сфері управління регіональною промисловою політикою в українських реаліях ускладнюється особливостями функціонування економічної системи України. Проте лібералізація загальнодержавної й регіональної промислової політики, яка б урахувала споживчий та інвестиційний попит на різних ринках, визначала динаміку тенденцій промислового виробництва, ринкові ніші, товарні структури та встановлювала б конкурентоспроможність головних суб'єктів господарювання на внутрішньому і зовнішньому ринках дозволила б вирішити проблеми підвищення конкурентоспроможності регіонів в умовах відкритої економіки та реалізовувати регіональну політику європейського типу.

2. Необхідно враховувати, що цілі регіональної промислової політики і цілі соціально-економічного розвитку регіону повинні бути пов'язані між собою. Така єдність має спостерігатися повсякчасно, не зважаючи на те, що перші (маються на увазі цілі регіональної промислової політики) носять вторинний, похідний характер відносно цілей соціально-економічного розвитку регіонів.

З урахуванням наявного досвіду децентралізації системи управління промисловою політикою пропонується модифікований підхід до управління промисловою політикою регіону. В його основі лежить принцип національного ромбу, де вживається система детермінант конкурентних переваг регіону, компоненти якої, перебуваючи у нерозривній взаємодії, створюють ефект емерджентності (цілісності) (це дає змогу обґрунтовано обирати напрям промислового розвитку регіону при взаємодії із суб'єктами господарювання, орієнтуючись на регіональний потенціал і ринкові переваги).

Використовуються різноманітні методологічні підходи до розроблення ефективної регіональної промислової політики держави, і що головне – вони повинні базуватися на теорії підвищення якості соціуму через розвиток промисловості регіону на основі покращення економічних та екологічних умов, підвищення рівня соціальних гарантій, інноваційної культури та освіти, розвитку інноваційних та соціальних програм.

Основними складовими механізму забезпечення комплексності регіонального розвитку промисловості є: зростання рівня заробітної плати, створення нових робочих місць, покращення умов праці, екологізація виробництва, удосконалення системи охорони здоров'я та пенсійного забезпечення, підвищення якості освіти тощо.

Виділяються три суб'єктні блоки реалізації регіональної промислової політики: власне органи регіональної та місцевої влади, суб'єкти господарювання у промисловості, а також організації, що функціонують на території регіону як елементи економічної інфраструктури.

3. Аналіз чинної практики реалізації промислової політики на регіональному рівні свідчить про такі її прикриті реалії: не існує єдиного підходу до побудови системи управління промисловою політикою регіону; у реалізації промислової регіональної політики участь фінансових інститутів ускладнена через неочевидну або суб'єктивну оцінку інвестиційної привабливості і потенціалу регіону; відсутня прозора методика аналізу перспектив розвитку регіональної промислової політики з урахуванням стратегічного розвитку великих підприємств та інтересів суб'єктів господарювання, що функціонують на території адміністративно-територіальної одиниці; функції управління регіональною промисловою політикою об'єктивно не розподілені між органами виконавчої влади і безпосередніми її реалізаторами – суб'єктами територіальних одиниць, суб'єктами господарювання тощо; існуючий рівень нормативно-законодавчої діяльності регіональних і місцевих органів влади не повною мірою вирішує завдання методичної підтримки промислової політики на рівні регіону; велика частка утриманських очікувань (регіональні і місцеві органи влади в рамках стратегій розвитку орієнтуються на допомогу з державного бюджету – трансферти, дотації і т.д.); відсутні мотивації формування регіональних цільових фондів; не розроблені методичні рекомендації щодо здійснення взаємодії навіть основних суб'єктів господарювання з рівнями регіональної і місцевої влади при реалізації промислової політики, схеми координації і контролю результатів з боку органів влади.

4. На відміну від України взаємодія державних і комерційних промислових структур у розвинених країнах переважно полягає у спільному пошуку найефективніших форм використання державних ресурсів і стимулювання розв'язання найважливіших соціально-економічних завдань. Така взаємодія дає змогу уникнути, з одного боку, недоліків прямого державного регулювання економікою, а з іншою – провалів на товарних ринках.

Основний аргумент на підтримку розвитку парт-

нерських відносин між державою і бізнесом полягає в тому, що і державний, і приватний сектор володіють власними унікальними можливостями, при об'єднанні яких створюється можливість ефективнішої реалізації соціально-економічних проектів і програм.

Взаємодія державних і комерційних промислових структур базується на системі принципів, які визначають доцільність, обґрунтованість і можливість організації приватно-державного партнерства при забезпеченні зростання інвестиційного потенціалу соціально-економічних проектів і програм, а саме: принципів взаємозацікавленості, паритету інтересів і стратегічного регулювання соціальних наслідків.

При розрахунку загального ефекту, якого одержує держава від взаємодії державних структур і бізнесу в рамках приватно-державного партнерства, необхідно врахувати наступні аспекти: зростання надходжень до бюджету і соціального ефекту, економію бюджетних коштів. Оцінка ефективності приватно-державного партнерства від участі промислових структур у реалізації соціально-економічних проектів і програм повинна враховувати наявність проектних ризиків та особливості і варіантність внутрішньо-фірмового фінансового планування при реалізації проекту. Це визначає необхідність застосування створеного алгоритму оцінки підприємницької ефективності при плануванні реалізації соціально-економічних проектів і програм у рамках приватно-державного партнерства. Запропонований алгоритм доповнює методичну базу оцінки результатів партнерства, дає змогу найточніше спрогнозувати ступінь зацікавленості промислового бізнесу, визначаючи доцільність організації взаємодії у формі приватно-державного партнерства.

5. Антикризові механізми впливу на промисловий сектор економіки регіону можна розглядати як сукупність важелів, методів та інструментів, що забезпечують досягнення балансу соціальної, економічної, екологічної і інституційної складових стійкого розвитку регіону. З'ясовано, що при розробці регіональної антикризової стратегії розвитку промисловості ключові параметри визначаються технологічним, кадровим і фінансовим потенціалом, які відображають сукупність необхідних ресурсів для подолання існуючого дисбалансу.

Структурно схема антикризових механізмів регіональної промислової політики держави виглядає наступним чином: органи управління (тристороння регіональна комісія за участю регіональних органів державного управління, органів місцевого самоврядування, об'єднань виробників, роботодавців, фахівців, саморегулюючих організацій та профспілок); механізм цілепокладання (територіальний маркетинг і планування); механізм досягнення цілей (цільові програми ре-

гіональних органів влади та органів місцевого самоврядування). Для її реалізації розроблена модель електронної бази, яка складається з регіональної біржі готової продукції та сировини, електронного ринку інновацій та нових технологій, регіональної електронної служби зайнятості, регіональної платіжної електронної системи.

Висновки. Таким чином, специфіка регіональної промислової політики полягає в її комплексності – вона направлена на підвищення конкурентоспроможності регіону і є єдиною системою заходів і важелів для досягнення поставленої мети. Регіональна промислова політика повинна визначати контури регіонального регулювання економіки щодо підтримки промисловості і стимулювання інвестиційної активності, а також служити основним інструментом досягнення цілей економічної політики регіону і відповідати пріоритетам макроекономічної державної політики.

Література

1. **Амоша А. И.** Методология оценки эффективности инноваций в угольном производстве / А. И. Амоша, А. И. Кабанов, В. Е. Нейенбург, Ю. З. Драчук. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2010. – 250 с. 2. **Геєць В. М.** Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х. : Константа, 2008. – 272 с. 3. **Данилишин Б. М.** Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія, практика / Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащневсь-

кий М. І.; за ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.

Кудріна О. Ю. Плюси та мінуси процесів розвитку сучасної регіональної промислової політики

Обґрунтовано теоретичні та методологічні засади, розроблені практичні рекомендації з удосконалення регіональної промислової політики.

Ключові слова: промисловість, політика, промисловий потенціал, регіон.

Kudrina O. Yu. Pluses and Minuses of Processes of Development of Modern Regional Industrial Policy

Обоснованы теоретические, методологические принципы и разработаны практические рекомендации по усовершенствованию региональной промышленной политики.

Ключевые слова: промышленность, политика, промышленный потенциал, регион.

Kudrina O. Y. Pluses and Minuses of Processes of Development of Modern Regional Industrial Policy

Theoretical, methodological principles are reasonable and practical recommendations are worked out on the improvement of regional industrial policy.

Key words: industry, policy, industrial potential, region.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2013

Прийнято до друку 20.02.2013